

УДК 502.4

ФУНКЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНО-ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

*Касперевич Л.В. – аспірант,
Інститут агроєкології і природокористування НААН*

Проаналізовано функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Запропоновано групувати їх відповідно до покладених на них завдань: екологічні, науково-інформаційні, соціальні та економічні. Обґрунтовано взаємозалежність між даними функціями та їх вплив на задоволення потреб суспільства та забезпечення сталого розвитку навколишнього природного середовища.

***Ключові слова:** екологічні, науково-інформаційні, соціальні та економічні функції природно-заповідно фонду, потреби суспільства, сталий розвиток.*

Касперевич Л.В. Функции объектов природно-заповедного фонда Украины в системе экологически-сбалансированного развития экономики

Проанализированы функции территорий и объектов природно-заповедного фонда Украины. Предложено группировать их в соответствии с возложенными на них задачами на экологические, научно-информационные, социальные и экономические. Обоснованно взаимозависимость между данными функциями и их влияние на удовлетворение потребностей общества и обеспечения устойчивого развития.

***Ключевые слова:** экологические, научно-информационные, социальные и экономические функции природно-заповедного фонда, потребности общества, устойчивое развитие.*

Kasperevych L. Functions of objects of the nature reserve fund of Ukraine in the system of ecologically balanced economic development

The paper analyzes the functions of territories and objects of the nature reserve fund of Ukraine. It proposes to group them according to their tasks: environmental, scientific information, social and economic. The study substantiates the relationship between these functions and their impact on the needs of society and sustainable development of the environment.

***Keywords:** environmental, scientific information, social and economic functions of the nature reserve fund, needs of society, sustainable development.*

Постановка проблеми. З появою людини розпочалось формування взаємовідносин суспільства і природи. Демографічний ріст та зростаючі потреби в природних ресурсах вносили корективи в природну еволюцію навколишнього середовища, що в результаті погіршило природні умови власної життєдіяльності людства. В той же час, суспільство збагачувалось досвідом і розумінням цінності природних екосистем та ландшафтів (які є запорукою стійкості навколишнього природного середовища, показником якості якого є життя і здоров'я людини) усвідомило необхідність прийняття радикальних заходів для покращення екологічної рівноваги.

Особлива роль в цих умовах відводиться природно-заповідному фонду, який є одним із найдієвіших інструментів збереження природного капіталу та відтворення робочої сили. У зв'язку з цим безсумнівно актуальність набуває дослідження його ролі для забезпечення сталого розвитку та задоволення потреб суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями О.В. Врублевською, Ю.М. Грищенком, Л.Г. Мельником, О.І. Фурдичком, А.Ю. Якимчук та багатьма іншими розглядалися окремі аспекти збереження біотичного і ландшафтного різноманіття, ступінь антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище, значення та покращення екологічної ситуації, тенденції та перспективи використання природно-ресурсного потенціалу, шляхи оптимізації природно-заповідної мережі, розвитку рекреаційної сфери, організації відпочинку та оздоровлення населення на територіях природно-заповідних об'єктів. Формування розвитку заповідних територій стали предметом досліджень таких фахівців, як В.Є. Борейко, М.Д. Гродзинський, І.В. Давиденко, Д.В. Крилов, Ю.Р. Шеляг-Сосонко та ін. Вчені дослідили тісну взаємозалежність між станом природного довкілля та соціально-економічним розвитком суспільства, якістю життя населення. Однак аналіз публікацій засвідчує, що багато аспектів даної наукової проблеми досліджено недостатньо, дослідники так і не дійшли згоди у питанні визначення функцій природоохоронних територій. Виходячи з вище зазначеного видається актуальним продовжити дослідження сутнісних функцій категорій природно-заповідного фонду.

Мета, об'єкт та методи дослідження. Метою дослідження є аналіз функцій територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Об'єктом дослідження є процес використання функцій територій та об'єктів природно-заповідного фонду для забезпечення екологічних, науково-інформаційних, соціальних та економічних потреб суспільства.

У процесі дослідження використано методи: аналізу і синтезу (при дослідженні виняткової цінності функцій територій та об'єктів природно-заповідного фонду у підтримці екологічного балансу); спостереження і групування (при виявленні зв'язку між екологічними, соціальними, науково-інформаційними та економічними функціями територій та об'єктів природно-заповідного фонду); абстрактно-логічний (для теоретичних узагальнень результатів і формування висновків та рекомендацій); системний підхід (при об'єднанні розвитку заповідних територій).

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасному світі існує гостра потреба в оптимізації взаємодії суспільства і природи. Про їх взаємозалежність наголошували ще у 484–377 рр. до н.е. давньогрецькі науковці Геродот та Гіппократ. Вони вважали, що природні фактори (клімат, стан води і ґрунту, особливості ландшафту і т.п.) роблять визначальний вплив не лише на формування рис характеру, тілесних (конституція) і душевних (темперамент) властивостей людини, а й політичного ладу [1]. У той же час, переслідуючи економічні вигоди, люди у процесі господарської діяльності неабияк забруднюють навколишнє природне середовище, що викликає серйозні, а часом незворотні зміни його стану. Саме тому з метою забезпечення екологічної рівноваги навколишнього природного середовища, зменшення рівня його забруднення, збереження біологічного і ландшафтного різноманіття створюються природоохоронні території, серед яких найважливіше місце займають території та об'єкти природно-заповідного фонду [2]. Оскільки під час створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду їм надається статус, значення та правовий режим, стає зрозумілим наскільки вони є різноманітними та багатофунк-

кціональними, а тому дослідження функцій та оцінка їх ролі різними вченими є розбіжною.

У наукових публікаціях поняття роль та функції природно-заповідного фонду часто підміняються один одним як слова синоніми, головним чином це пов'язано з тим, що в законодавчо-нормативних документах, зокрема в Законі України "Про природно-заповідний фонд України", що регулює відносини, пов'язані з природно-заповідним фондом йдеться лише про мету і завдання згаданих територій, що не є синонімом їх функцій [3]. На нашу думку, під роллю природно-заповідного фонду слід розуміти їх значення для підтримки функціонування екосистем на основі сукупності функцій, що формуються у соціальній, економічній та екологічній сфері внаслідок виникнення економічних (матеріальних), соціальних, духовних та екологічних потреб людства та необхідності їх задоволення. При цьому під функціями територій та об'єктів природно-заповідного фонду слід розуміти їх призначення, тобто цю специфічну діяльність, яку вони відіграють у встановленні «загальної гармонії».

Функції в межах конкретних заповідних об'єктів можуть поєднуватися неоднаково, але якщо їх не враховувати, то охорона таких територій не приносить очікуваного ефекту та виникають конфліктні ситуації. Якщо говорити про функції конкретних заповідних об'єктів, то вони часто не узгоджені із загальними функціями. Це пов'язано із необхідністю вирішення практичних завдань в межах окремо взятого заповідного об'єкта, а також пріоритетності тих чи інших завдань. У зв'язку з цим необхідно уточнити існуючі функції територій і об'єктів природно-заповідного фонду та наділити їх відповідні категорії.

У сучасній науковій літературі наразі виділяють та деталізують функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду за різними ознаками. Однак, порівняльний аналіз наукових підходів дає підстави стверджувати, що при дослідженнях виокремлюють природоохоронну і науково-дослідну функції, а інші називають мимохідь, а то і зовсім забуваючи.

С. Стойко, Е. Гадач, Т. Шимон, С. Михалик з позиції поліфункціональності розглядають функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду умовно поділяючи на прямі і непрямі. До прямих належать біоконсерваційна, біогенетична, інформаційна і документаційна, науково-дослідна, еталонна, захисна екологічна функція, економічна та соціальна функції. Водночас, є ряд проміжних функцій – природопізнавальна, культурно-освітня, дидактична та ландшафтно-естетична [4]. С.Ю. Попович вважає, що окремі природно-заповідні території, як і їх система в цілому виконують головні (територіальна основа екомережі, збереження ландшафтного, геологічного, карстово-спелеологічного, біотичного різноманіття і генетичних ресурсів, запровадження фонових моніторингу тощо) і додаткові (науково-дослідна, рекреаційна, оздоровча, еколого-освітня, просвітня тощо) функції [5]. А.А. Ковальчук виділяє такі функції природно-заповідних територій як організація наукових досліджень, охорона дикої природи, збереження видів та генетичного різноманіття, забезпечення підтримання стабільного стану довкілля, охорона специфічних природних і культурних рис, туризм, рекреація, освіта, збалансоване використання ресурсів природних систем, підтриманні культури і традицій народів тощо [6]. Серед іноземних науковців Thomas A. Moge поділяє функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду на групи біологічні, соціальні та

індивідуальні [7]. Схожі погляди має В.І. Павлов та Л.М. Черчик, які також виділили біологічну, соціально-культурну та економічну функції [8]. М.А. Соболев вважає, що завдяки збереженню (відновленню) природних територій повинні бути забезпечені наступні їх функції: середовище утворююча; інформаційно-еталонна; еколого-просвітницька; рекреаційна; ресурсозахисна; об'єктозахисна [9]. А.М. Бородін (1983) та В.Є. Соколов (1997) із авторами виділяють 29 категорій природно-заповідних територій та наводять 8 функцій властивих цим територіям: збереження еталонних екосистем і генофонду організмів; відтворення ресурсів; підтримання сприятливого екологічного балансу регіону; охорона навколишнього середовища; забезпечення можливостей рекреації; екологічна освіта; науково-інформаційний ресурс [10, 11].

Дежкін В.В. (1995, 1999) взявши за основу публікації Н.Ф. Реймерса та А.М. Бородіна диференціював функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду на загальні (синтетичні) функції, ресурсні функції та соціально-економічні функції. У авторській версії Концепції системи особливо охоронюваних природних територій Росії, що належить (Дежкін і Пузаченко, 1999) Ю.Г. Пузаченко виділяє 6 функцій: збереження біологічного різноманіття відновлення середовища і біологічного різноманіття в результаті спеціальної програми дій в області відносин людини з середовищем; інформаційне забезпечення системи управління і соціуму знаннями про існуючу реальність і тенденції її зміни; нормативний вплив системи управління, що погоджує стан середовища і масштаби її використання і забезпечує сталий розвиток соціуму; підвищення ефективності виробничої діяльності соціуму на основі постійного розширення знань і адекватного сприйняття середовища проживання; формування морально-етичних принципів, що сприяють підвищенню ефективності використання природних ресурсів та стійкості соціуму. [12]. Однак, вищезгадана Концепція зазнала критики Світового Фонду дикої природи. Відповідно була підготовлена нова концепція, згідно якої функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду зведено до трьох: збереження біологічного різноманіття та підтримання біосферного потенціалу територій; інформаційне забезпечення довгострокового невиснажливого природокористування; забезпечення існування природних територій та суспільства.

Практично всі зазначені класифікації включають таку функцію як збереження природних комплексів і їх окремих компонентів. Проте більшість функцій різняться за масштабом поширення та за напрямками дослідження. У зв'язку з вищевикладеними, вважаємо за доцільне згрупувати функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду за такими напрямками: екологічний, науково-інформаційний, соціальний та економічний (таблиця 1).

Кожна із базових функцій покликана забезпечувати вирішення відповідних завдань. При цьому пропонуємо для кожного блоку функцій виділити такі основні завдання. Для екологічних – основними повинні бути охорона, збереження та відтворення природно-заповідного фонду. В рамках науково-інформаційних – пізнавальні, освітні та наукові завдання. В площині соціальних функцій – рекреаційні, оздоровчі та культурні. Для економічних функцій базовими завдання є ефективна експлуатація природно-заповідних об'єктів та ліцензування дозволеного виду діяльності на окремих природоохоронних територіях.

Таблиця 1 - Функції територій і об'єктів природно-заповідного фонду України

Функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду	Характеристика	Категорії територій і об'єктів природно-заповідного фонду
<i>Екологічні (охоронні, відтворювальні, зберігаючі)</i>		
Природоохоронна	сприяє збереженню біологічного, екосистемного і ландшафтного різноманіття, особливостей і краси ландшафту, цінних природних комплексів з усією сукупністю їх компонентів, об'єктів «неживої природи», геологічних та спелеологічних об'єктів.	природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, парк пам'ятка садово-паркового мистецтва.
Підтримання сталого розвитку	сприяння тривало стабільному екологічному, економічному та соціальному розвитку.	природні заповідники, біосферні заповідники, заказники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, дендрологічні парки, зоологічні парки, парк пам'ятка садово-паркового мистецтва.
Заповідна	призначена для експериментів, наприклад, з інтродукції рідкісних і зникаючих видів рослин, для збереження особливо рідкісних та цінних видів тощо, відвідування її забороняється, крім випадків, коли воно пов'язано з проведення наукових спостережень.	ботанічні сади, дендрологічні парки.
Ресурсозберігаюча	збереження в природно-заповідному фонді суворого режиму, ґрунтів, води, рослин, тварин і їх спільнот, чистоти і складу атмосферного повітря та інших взятих під охорону природних об'єктів.	природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, заповідні урочища, пам'ятки природи, парк пам'ятка садово-паркового мистецтва.
Ресурсовідновна	відновлення при проведенні біотехнічних і регуляційних заходів порушених або втрачених екосистем, окремих видів рослин і тварин.	біосферні заповідники, національні природні парки, заказники, ботанічні сади, парк пам'ятка садово-паркового мистецтва.
<i>Науково-інформаційні (пізнавальні, освітні, наукові)</i>		
Науково-дослідна	призначена для проведення науково-дослідних робіт, вивчення функціонування екосистем, здійснення наукових спостережень за ходом природних процесів, організація моніторингу на локальному, національному та глобальному рівнях, розміщення експериментальних ділянок та колекцій.	природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, заповідні урочища, парк пам'ятка садово-паркового мистецтва.
Освітньо-пізнавальна	сприяння екологічній освіті, виховання патріотичного ставлення до природи, культури та історії.	природні заповідники, національні природні парки, пам'ятки природи, регіональні ландшафтні парки, зоологічні парки, ботанічні сади, дендрологічні парки.
Природо-пізнавальна	природні екосистеми дають змогу ознайомитись туристам і краєзнавцям з визначними пам'ятками та явищами природи, красивими пейзажами; відвідати екологічно чисті об'єкти; побачити екзотичний тва-	національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, пам'ятки природи, парк пам'ятка садово-паркового мистецтва, зоологічні парки, заказники, заповідні урочища, ботанічні сади, дендрологічні

Функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду	Характеристика	Категорії територій і об'єктів природно-заповідного фонду
	ринний і рослинний світ; відвідати історичні місця і споруди; познайомитись з інтродукованими видами рослин і тварин та їх адаптацією до нових екологічних умов.	парки.
Експозиційна	призначена для стаціонарного утримання тварин і використання їх у культурно-пізнавальних цілях.	ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки.
Інформаційна	інформація про стан і динаміку охоронюваних екосистем, популяціях окремих видів рослин і тварин, що отримується в різних обсягах науковими відділами заповідників і деяких природних парків про глобальні зміни.	усі категорії природно-заповідного фонду.
<i>Соціальні (рекреаційні, культурні, оздоровчі)</i>		
Рекреаційна	призначена для організації відпочинку та обслуговування відвідувачів парку.	біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, зоологічні парки, парк пам'ятка садово-паркового мистецтва.
Культурно-освітня та дидактична	полягає у сприянні розвитку загальноосвітньої сфери людини, розширенні її природничого і краєзнавчого світогляду, вихованні природоохоронної активності та відповідальності за стан природи як національного, так і загальнолюдського багатства. Історичний аналіз взаємодії суспільства й біосфери свідчить про значення природних багатств не лише для біологічного виживання людини, але й для її інтелектуального і духовного розвитку.	національні природні парки, парк пам'ятка садово-паркового мистецтва, пам'ятки природи, регіональні ландшафтні парки.
Культурно-естетична	максимальне забезпечення потреб відвідувачів при мінімальному порушенні структури його природних і господарських комплексів.	національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, парк пам'ятка садово-паркового мистецтва.
Оздоровча	створення сприятливих умов для оздоровлення населення.	національні природні парки, регіональні ландшафтні парки,
<i>Економічні (економічні послуги)</i>		
Експлуатаційна	отримання доходу від надання платних екологічних, соціальних і рекреаційних послуг.	національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, зоопарки, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парк пам'ятка садово-паркового мистецтва
Ресурсно-споживча	отримання доходу від відлову рибних ресурсів, мисливського полювання, збору побічних продуктів (ягід, насіння, гриби), лікарських рослин та деревини, тощо.	національні природні парки, природні заповідники, регіональні ландшафтні парки.

Джерело: Сформовано на основі [4–15] та власних інтерпретацій.

Вважаємо за доцільне, щоб кожна із функцій, вирішуючи конкретні завдання в екологічному, економічному та соціальному напрямках, опиралась на концепцію сталого розвитку. При цьому, кожен із напрямів повинен забезпе-

чити дотримання таких вимог. Екологічний напрям – екологічно-безпечне використання територій та об’єктів природно-заповідного фонду; соціальний напрям повинен реалізуватися через орієнтацію на існуючі матеріальні і духовні потреби в сфері використання територій та об’єктів природно-заповідного фонду; економічний – на ефективність використання територій та об’єктів природно-заповідного фонду. Таким чином будуть тією чи іншою мірою задоволені відповідні групи потреб суспільства. Все це повинно дозволити реалізувати в повній мірі екологічні, соціальні та економічні функції територій та об’єктів природно-заповідного фонду (рис. 1.).

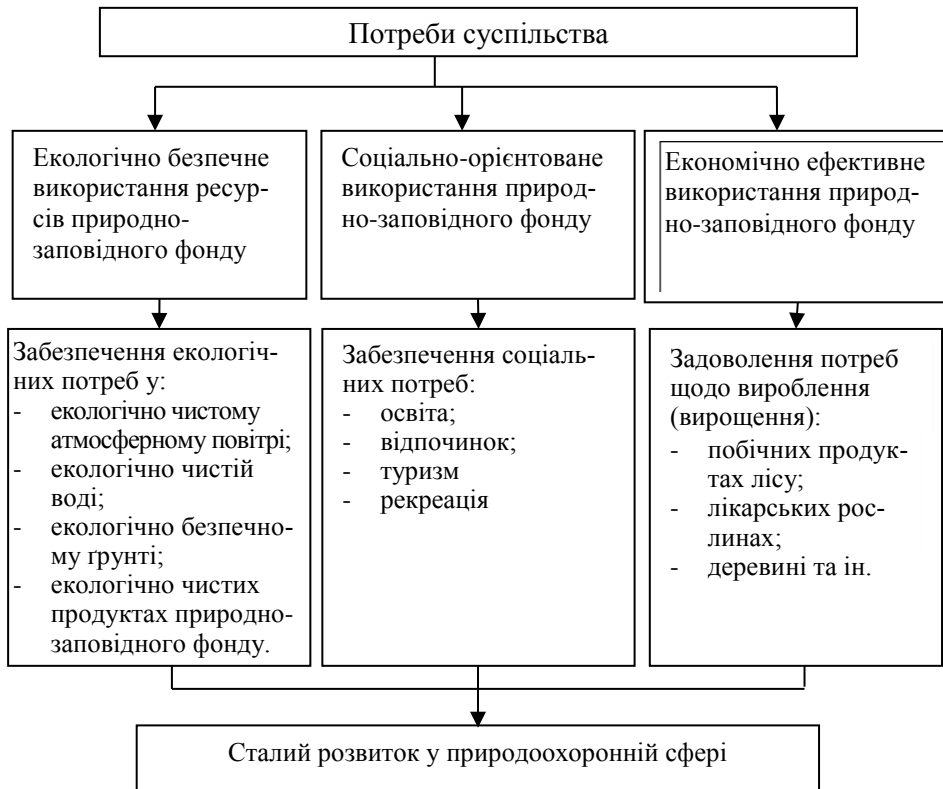

Рисунок 1. Концептуальний підхід досягнення сталого розвитку у природоохоронній сфері

Джерело: власні дослідження.

Встановлено, що об’єкти природно-заповідного фонду прямо чи опосередковано впливають на населення, забезпечуючи його благополуччя, стимулюють його зацікавленість у функціонуванні природно-заповідного об’єкта, тобто виконують соціально-економічні функції. Соціально-економічна сутність природоохоронних територій полягає у створенні більш комфортних умов проживання населення, отриманні додаткових матеріальних вигод завдя-

ки покращенню стану здоров'я, підвищенні екологічної культури і освіти, зростанні національного самоусвідомлення населення, сприянні зростанню кількості робочих місць, більш раціональному розселенню населення як біля територій та об'єктів природно-заповідного фонду, так і за його межами тощо.

Проте не можна вважати, що вищезгадані функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду є рівнозначними. Завжди існували й існують сфери, в яких відбувається їх взаємне накладання та взаємне проникнення. Посилення однієї функції сприяє пригніченню інших. Часто реалізація тих чи інших функцій природоохоронних територій дозволяє одночасно вирішити різні за напрямками потреби суспільства, зокрема економічні функції дозволяють вирішувати такі потреби як формування умов щодо відтворення працездатності людини, створення можливостей спілкування людини з природою, задоволення потреб у інформаційних, рекреаційних, науково-дослідних та ін. ресурсах. Тобто поєднується вирішення як суто економічних так і екологічних потреб суспільства.

На формування економічних (матеріальних), соціальних та екологічних потреб впливають умови та рівень розвитку добробуту суспільства. Людина, насамперед, задовольняє свої першочергові потреби. Якщо даний вид потреб задоволений, то на певний час вони перестають бути ціллю для людини. В неї з'являється бажання задовольнити наступні за важливістю потреби. На різних етапах розвитку змінюються пріоритетні потреби людей. Так, до середини 50-х рр. минулого століття домінували матеріально-речові потреби, а з середини 50-х до кінця 80-х років – соціальні (освіта, охорона здоров'я, розваги та відпочинок). Інколи люди так зайняті задоволенням нижчих бажань, що можуть задовольняти протягом усього життя лише матеріальні і соціальні потреби так і не усвідомивши потребу у вищих. Водночас із розвитком людських потреб (від матеріальних до соціальних) збільшуються масштаби економічної діяльності, що й послужило причиною порушення природних зв'язків і виникнення екологічних проблем, а як наслідок формування екологічних потреб.

Важливим фактом є те, що потреби як і функції природно-заповідного фонду взаємодіють між собою. Адже, не можна насититись лише одним видом (наприклад, фізіологічним) потреб на все життя і тоді перейти до наступного (наприклад, соціального) не повертаючись до попереднього виду. В нинішніх умовах розвитку пріоритетними є економічні потреби, але необхідно брати за основу екологічні. Оскільки, обираючи цінності формування економічних інтересів, ми ставимо розвиток природно-заповідного фонду в нестійкий екологічний стан. І лише при переході на домінування екологічних пріоритетів розвитку і підпорядкування економічних цілей громадським інтересам, ми переміщаємо систему розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду в стан стабільності, тобто сталого розвитку (рис. 2.).

Таким чином, ми бачимо те, що сталий розвиток соціальної та економічної підсистем розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду робиться допустимим тільки за умови зміцнення екологічної підсистеми. При цьому задоволення екологічних потреб має свої особливості пов'язані з якісними характеристиками навколишнього природного середовища. Матеріальна основа екологічних потреб (повітря, вода, природний ландшафт) не може бути транспортована у місце їх споживання, а задоволення

екологічних потреб не може бути перенесено на більш пізній термін, тому що вони є фізіологічною потребою людини [16].

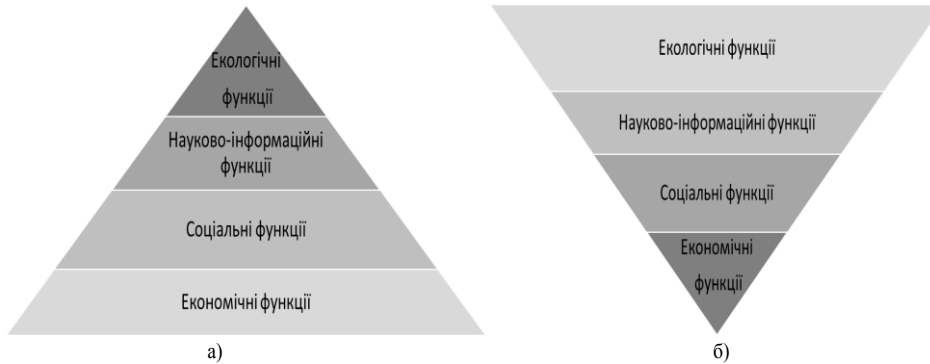

Рисунок 2. Пріоритетність забезпечення дотримання основних функцій територій та об'єктів природно-заповідного фонду для задоволення потреб суспільства: а) матеріальна; б) духовна.

Джерело: власні дослідження.

Суспільство, усвідомлюючи потреби в певних функціях, формує попит на відповідні групи об'єктів і послуг. А попит, як відомо, є рушієм економіки. Зокрема, фізіологічні потреби в чистому середовищі змушують створювати екологічно орієнтовані засоби (моніторингові системи, очисне устаткування, заходи рекреаційного характеру та ін.). Соціальні потреби в інформаційному контакті з природними ландшафтами формують попит на відповідні роботи і послуги (облагороджування ландшафтів, екотуризм). Об'єктивна необхідність підтримання екологічної рівноваги змушує нести витрати відповідної спрямованості (створення заповідників, заказників, національних парків, екологічний моніторинг, проведення заходів щодо дослідження та збереження біологічних видів та ін.), враховуючи упущену вигоду від стримування промислового і сільськогосподарського розвитку на певних територіях [17].

Однак нинішній екстенсивний тип зростаючих потреб людства, а саме підвищення обсягу товарів і послуг за рахунок збільшення масштабу використання природних ресурсів, нестача коштів у індивідів та суспільства дає змогу задовольняти лише матеріальні й соціальні потреби. При цьому екологічні потреби почали задовольняти лише тоді, коли наслідки економічної діяльності почали негативно впливати як на стан природи, так і на стан здоров'я самої людини, тобто вони є вимушеними і висуваються умовами існування та життєдіяльності особистості, соціальної групи, суспільства в цілому до умов навколишнього природного середовища [16].

Власне тому, Н.В. Зіновчук опираючись на концепцію А. Маслоу стверджує, що екологічні потреби індивіда будуть задоволені лише на певному рівні економічного розвитку, коли суспільство усвідомить їх і створить умови для їх задоволення [16]. Таким чином, стає зрозумілим, що задоволення екологічних потреб, як індивідів, так і суспільства в цілому, вимагає певного організаційного порядку. Він починається з трансформації екологічних потреб

у цілі суспільства, забезпечення яких можливе лише колективно, завдяки утворенню відповідних соціальних інституцій.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що із збільшенням антропогенного навантаження на довкілля зростає роль територій та об'єктів природно-заповідного фонду як для біосфери так і для суспільства. Зрозуміло, що жодна природоохоронна територія не може реалізувати всю різноманітність функцій. Однак, на одній території у конкретних умовах можуть несуперечливо поєднуватися кілька функцій або на фоні однієї домінуючої реалізовуватися кілька основних. Таким чином, ми згрупували існуючі функції територій і об'єктів природно-заповідного фонду за екологічним, науково-інформаційним, соціальним та економічним напрямками. Водночас зазначені групи функцій, виконуючи поставлені завдання, повинні взаємодіяти між собою та опиратись на концепцію сталого розвитку. Завдяки цьому з одного боку буде досягнута екологічна рівновага, а з іншого боку будуть задоволені теперішні та майбутні соціо-еколого-економічні потреби суспільства.

Встановлено, що функції територій та об'єктів природно-заповідного фонду значною мірою впливають на населення (покрощують стан здоров'я, сприяють екологічній культурі та освіті, задовольняють потреби в інформаційних, рекреаційних, науково-дослідних та ін. ресурсах.), тобто вирішують як екологічні так і соціальні, та в незначній мірі економічні потреби суспільства.

Доведено, що екологічні потреби є новим видом потреб, які містять властивості інших потреб. Екологічні потреби можна вважати фундаментальними, оскільки вони спрямовані на вдосконалення решти сфер життя – економічної, соціальної й навіть політичної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Краткая философская энциклопедия / Под ред. Е.Ф. Губского, Г.В. Коралева, В.А. Лутченко. – М.: Прогресс, 1994 г.
2. Якимчук А.Ю. Економічне стимулювання розвитку природно-заповідного фонду (на прикладі Північного регіону України): дис. ... канд. екон. наук: 08.08.01 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища / Якимчук Аліна Юріївна. – Рівне – 2006. – 239 С.
3. Заповедное дело: теория и практика / В.В. Дежкин, Ю.П. Лихацкий, В.В. Снакин, М.П. Федотов. – М.: Инфосфера; НИА Природа, 2006. 420с.
4. Заповідні екосистеми Карпат / С. Стойко, Е. Гадач, Т. Шимон, С. Михалюк. – Львів: Світ, 1991. – 248 с.
5. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: Навчальний посібник. – К.: Арістей, 2007. – 480 с.
6. Ковальчук А.А. Заповідна справа: науково-довідкове видання / А.А. Ковальчук. – Ужгород: Ліра, 2002. – 328 с.
7. Thomas A. More The Public Functions of Parks and Protected Areas [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.metla.fi/tapahtumat/2004/mmv2/abstracts/oral/more.pdf>
8. Павлов В.І. Рекреаційний комплекс Волині: теорія, практика, перспективи: монографія / В. І. Павлов, Л. М. Черчик. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 122 с.

9. Соболев Н.А. Предложения к концепции охраны и использования природных территорий / Н.А. Соболев // Охрана дикой природы. 1999. № 3 (14). С. 20–24.
10. Бородин А.М. Система охраняемых природных территорий в Советском Союзе и место в ней биосферных заповедников / А.М. Бородин, Ю.А. Исаков, В.В. Криницкий // Охрана природы, наука и общество. М., ЮНЕСКО-ЮНЕП. – 1983. – с. 182–186.
11. Экология заповедных территорий России / В.Е. Соколов, К.П. Филонов, Ю.Д. Нухимовская, Г.Д. Шадрин. – М.: Янус-К, 1997. – 576 с.
12. Концепция системы охраняемых природных территорий России (Проект): Рабочие материалы. – М.: Изд. РПО ВВФ, 1999. – 30 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ruseconet.narod.ru/concept.htm>
13. Закон України "Про природно-заповідний фонд України". – Офіційний веб-портал Верховної ради України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
14. Давиденко В.М. Заповідна справа (навчальний посібник) / В.М. Давиденко. – Миколаїв : МФ НаУКМА, 2002. – 138 с.
15. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник. / За заг. ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – К.: Географіка, 2003. – 306 с.
16. Зіновчук Н.В. Економічні засади екологічної політики в АПК: теорія і методологія: дис... д-ра екон. наук: 08.00.06 / Зіновчук Наталія Василівна. – К., 2008. – 614 с.
17. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : Підручник для студентів економ. спец. ВНЗ / Л.Г. Мельник, М.К. Шапочка, О.Ф. Балацький, В.А. Барановський, Г.О. Білявський; За заг. ред. Л.Г. Мельник, М. К. Шапочка. – Суми : Університетська книга, 2006. – 759 с.

УДК 336.226

ПОДАТКОВА РЕФОРМА В КОНТЕКСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Подаков Є.С. – к.е.н., доцент,

Савченко М.О. – аспірант, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

В статті розглянуто питання податкової реформи в Україні, інституційно-організаційні проблеми Державної фіскальної служби та їх вплив на інвестиційну привабливість підприємств.

Ключові слова: податкова система, інституції, інвестиційна привабливість, дискреційність податків, залучення інвестицій.

Подаков Е.С. Налоговая реформа в контексте инвестиционной привлекательности предприятий Украины

В статье рассмотрены вопросы налоговой реформы в Украине, институционально-организационные проблемы Государственной фискальной службы и их влияние на инвестиционную привлекательность предприятий.